dr hab. Radosław Skalski
Wydział Architektury Wnętrz
Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie

Ocena pracy doktorskiej, dorobku artystycznego i dydaktycznego Pani mgr Joanny Jabłońskiej – Pawlaczek, sporządzona w związku z przewodem doktorskim w dziedzinie sztuk plastycznych, w dyscyplinie sztuki projektowe, wszczętym przez Radę Wydziału Architektury Wnętrz i Wzornictwa Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu w 2014 roku.

Pani Joanna Jabłońska – Pawlaczek jest absolwentką Wydziału Architektury Wnętrz i Wzornictwa Akademii Sztuk Pięknych w Wrocławiu, gdzie w roku 2008 w Pracowni Projektowania Architektury Wnętrz prof. Edwarda Zielonki obroniła dyplom magisterski zatytułowany. „Projekt wnętrz ośrodka promocji współczesnego projektowania". Podczas studiów wzięła udział w programie wymiany studentów Socrates-Erasmus uczestnicząc przez jeden semestr w zajęciach Akademie der Bildenden Kunste w Monachium. W okresie studiów była także nagradzana w konkursach krajowych, uzyskując w 2006 r. III nagrodę TP S.A. w konkursie Doliny Kreatywnej za projekty mebli. Przez kilka lat otrzymywała stypendium naukowe ASP we Wrocławiu, jak również stypendium za osiągnięcia artystyczne od Urzędu Miasta Wrocław.

Po uzyskaniu dyplomu magistra sztuki założyła autorskie Studio Architektury Wnętrz i Designu SAWID, gdzie spełnia się jako organizator i przedsiębiorca, a przede wszystkim aktywny architekt wnętrz. W ramach pracowni zajmuje się głównie projektowaniem wnętrz mieszkalnych.
Od października 2009 roku Kandydatka była przez cztery semestry zatrudniona na macierzystym Wydziale na stanowisku asystenta w Pracowni Projektowania Komputerowego, a od 01.10.2011 roku do chwili obecnej na stanowisku asystenta w Pracowni Podstaw Projektowania Architektury Wnętrz na I i II roku studiów stacjonarnych.

W załączonej przez Autorkę dokumentacji do przewodu doktorskiego znalazłem jedynie program prowadzonych przez nią zajęć oraz spis zalecanych lektur dla studentów. Doktorantka nie przedstawiła natomiast żadnych przykładów zadań semestralnych dla studentów ani zdjęć wykonywanych na tej podstawie projektów. Z tej przyczyny do tej części aktywności zawodowej p. Jabłońskiej - Pawlaczek w niniejszej recenzji trudno mi się jednoznacznie odnieść. Prace studenckie wykonywane podczas prowadzonych przez panią Jabłońską zajęć prezentowane na stronie internetowej macierzystego Wydziału zdają się jednak swoim poziomem jeszcze nieco odstawać od prac wykonywanych w pozostałych pracowniach prowadzonych przez starszych dydaktyków. Zakładam, że wynika to ze znacznie mniejszego doświadczenia dydaktycznego doktorantki.

Dorobek twórczy

Przedstawiony do oceny dorobek projektowy kandydatki obejmuje projekty wnętrz z lat 2008 – 2014 z czego pięć to zrealizowane wnętrza mieszkalne, dwa zrealizowane wnętrza użyteczności publicznej, a dziewięć to zilustrowane komputerowymi wizualizacjami, a czasami również rzutami, koncepcje niepoparte zdjęciami z realizacji.
W zamieszczonym w portfolio spisie realizacji figurują 32 opracowane w tym okresie projekty wnętrz mieszkalnych i 5 projektów wnętrz publicznych. Zakładam, że Autorce z przyczyn od siebie niezależnych

nie udało się zrealizować tych projektów lub nie dysponowała zdjęciami z ich realizacji. Projekt graficzny portfolio jest poprawny i bardzo spójny z całą przedstawioną twórczością Autorki, pełen silnych kontrastów, ciężkich optycznie zdjęć, a z uwagi na format 297x210mm wręcz minimalistyczny. Wybrany przez Autorkę wymiar stron utrudnia w wielu przypadkach analizę umieszczonych w portfolio rysunków, które przy swojej złożoności i dużej ilości przedstawionych na nich detali stają się nieczytelne. Szkoda, że tak istotna kwestia nie została tutaj zauważona, a format nie jest dostosowany do potrzeb tej publikacji.

Portfolio Doktorantki ilustruje jej twórczy rozwój począwszy od czasu realizacji projektu wnętrz domu przy ul. Baczyńskiego w Oławie około dwunastu miesięcy po ukończeniu przez nią studiów magisterskich do roku 2014, z którego pochodzą ostatnie prezentowane przez nią projekty np. koncepcja wnętrz domu w Brzezinie. Domyślam się, że brak późniejszych projektów spowodowany jest urlopem macierzyńskim Autorki.

Na podstawie pokazanych w portfolio prac, a także projektu doktorskiego można zaobserwować twórczą drogę Pani Jabłońskiej od pełnego przepychu i nadmiaru dekoracji wnętrza domu w Oławie, poprzez znacznie spokojniejsze wnętrza domu w Świdnicy z 2009 roku do zdecydowanie powściągliwego charakteru wnętrz domu w Brzezinie z roku 2014 i wreszcie domu w Rawiczu będącego przedmiotem Pani projektu doktorskiego.

Zrozumiałym jest dla mnie fakt, że młoda osoba zaraz po studiach artystycznych poszukuje swojej własnej ścieżki i na jej początku wykazuje skłonność do nadmiaru, a z upływem czasu stopniowo eliminuje zbędne elementy i środki ekspresji. W przypadku doktorantki to zmaganie przybiera dosyć dramatyczny obrót kilkuletniej walki przysłowiowego „postu z karnawałem" i ciągłego poszukiwania równowagi pomiędzy takimi wnętrzami jak mieszkanie przy ul. Dolnej w Warszawie, pełnego różnorakich wątków okładzin ściennych, zestawionych z niepokojąco wzorzystym fornirem pokrywającym zabudowę kuchenną, płaszczyznami czarnego koloru w łazience czy w salonie, wyposażonego przez inwestorów nieodpowiednimi meblami w części jadalnej (mam nadzieję, że niezgodnie z zamysłem Autorki) a zdecydowanie spokojniejszymi wnętrzami, jak choćby mieszkanie przy ul. Hallera we Wrocławiu.

Po zapoznaniu się z dorobkiem projektowym Pani Jabłońskiej – Pawlaczek odniosłem wrażenie, że dziedziną dającą większe pole do tworzenia mniej dekoracyjnych, powściągliwych wnętrz jest w Jej przypadku projektowanie przestrzeni publicznych. Prezentowane w portfolio dwa projekty wnętrz tego typu, opracowane przez Doktorantkę we współpracy z prof. Bartoszem Jakubickim stanowią zapowiedź jej późniejszych zainteresowań minimalizmem. Mam tu na myśli zwłaszcza projekt wyposażenia wnętrza Centrum Sztuk Użytkowych i Centrum Innowacyjności Akademii Sztuk Pięknych we Wrocławiu, w mniejszym stopniu projekt wnętrz biura Vision Secret Client. Ubolewam, że Autorka w swoim portfolio zamieściła jedynie bardzo skąpą dokumentację fotograficzną tego projektu.

Jak się jednak przekonałem przeglądając projekty p. Jabłońskiej – Pawlaczek, Jej zainteresowania skupione są wyraźnie wokół wnętrz mieszkalnych. W prezentowanym portfolio występują one w wyraźnej przewadze. Na internetowym profilu pracowni Sawid projekt wnętrza użyteczności publicznej znalazłem tylko jeden.

Praca dla klientów wykańczających swoje mieszkania lub domy jest w moim odczuciu niezwykle trudna. Ich właściciele często mają zupełnie inne upodobania niż projektanci, podchodzą do swoich przyszłych miejsc do życia szalenie emocjonalnie. Dorobek i doświadczenie zawodowe architekta przestają stanowić w takich sytuacjach racjonalny argument, a końcowy projekt staje się nie zawsze pożądanym kompromisem. Doktorantka jednak podjęła się heroicznego wysiłku sprostania potrzebom i gustom indywidualnych klientów, co więcej, wydaje się być z jej efektów zadowolona.

Praca doktorska

Swoją pracę doktorską zatytułowaną „Współczesny nurt wnętrz mieszkalnych inspirowanych minimalizmem" Autorka poświęciła projektowi wnętrz domu jednorodzinnemu o powierzchni użytkowej około 240 m^2 zlokalizowanemu w Rawiczu. Opis metodologii i pracy nad projektem doktorskim poprzedziła doktorantka opisem teoretycznych podstaw zagadnienia minimalizmu, gdzie cofa się w czasie do lat dwudziestych XX wieku, kiedy powstawały sztandarowe dzieła modernistów takich jak Le Corbusier czy Ludwig Mies van der Rohe. Autorka odwołuje się także do realizacji Petera Zumthora, Tadao Ando czy Philipa Johnsona. Zdecydowanie brakuje mi tutaj odniesień do powstałych jeszcze przed I wojną światową domów jednorodzinnych wznoszonych przez Alberta Loosa.

W tej części pracy opisuje też doktorantka przykłady kilku, w moim odczuciu, przypadkowo wybranych domów jednorodzinnych zrealizowanych na całym świecie od początku XXI wieku, po czym przechodzi do przykładów architektury minimalistycznej powstałej w Polsce, słusznie wymieniając dom „Arkę" projektu Roberta Koniecznego i mniej słusznie „Dom Kereta" projektu Jakuba Szczęsnego. Ani słowem nie wspomina jednak doktorantka o przedwojennej polskiej awangardzie i projektach takich architektów jak Bohdan Lachert i Józef Szanajca czy Helena i Szymon Syrkusowie, których projekty można traktować jako kamienie milowe na drodze do upowszechnienia się minimalistycznej estetyki w naszym kraju.

Autorka przedstawia w tej części swojej pracy także przykłady własnych realizacji, które, jak twierdzi, zawierają pewne elementy właściwe dla stylu minimalistycznego. W moim odczuciu są to projekty, w których udało się przewalczyć widoczną we wcześniejszych pracach tendencję do nadmiaru wątków, pozostają jednak jeszcze odległe od wysublimowanej prostoty architektury minimalizmu.

Dom jednorodzinny w Rawiczu, którego wnętrze jest przedmiotem doktorskiego projektu to obiekt o tyle specyficzny, że jego bryłę i pierwotny układ funkcjonalno - przestrzenny został zaprojektowany

przez zupełnie innego architekta zgodnie z pierwotnymi wytycznymi przyszłych użytkowników. Pani Joanna Jabłońska-Pawlaczek dokonała jeszcze dodatkowej korekty, upraszczając i dodatkowo otwierając przestrzeń wnętrza. Jednolita biała posadzka scala wszystkie przestrzenie we wnętrzu dodatkowo je optycznie powiększając. Wciąż nie potrafię jednak zrozumieć dlaczego jako materiał podłogowy wybrała Autorka płyty gresowe imitujące marmur zamiast prawdziwego marmuru szlachetnego w swej naturalności.

Wszechobecna we wnętrzu domu biel została skontrastowana dużą, by nie powiedzieć zbyt dużą, ilością czerni na płaszczyznach niektórych ścian i fragmentów sufitów, a także mebli czy stolarki drzwiowej i okiennej.

Doktorantka do surowego w wyrazie wnętrza przemyca jednak wiele niepotrzebnych, moim zdaniem, ozdobników. Ich sztandarowym przykładem pozostaje trójwymiarowa mozaika na ścianach kuchennych, zastosowane w salonie oprawy oświetleniowe, czy wreszcie diagonalnie ułożone pasy oświetlenia LED na ścianie przy schodach. Obserwując twórczy rozwój Kandydatki i tendencję do dekorowania przestrzeni na przykładach jej wcześniejszych realizacji zaprezentowanych w załączonym do dokumentacji przewodowej portfolio, wyrażam obawę, że Jej fascynacja minimalizmem może okazać się jedynie chwilowym kostiumem.

Za zbędną w opracowaniu doktorskiego projektu uważam część poświęconą materiałowo – kolorystycznym rozwiązaniom elewacji domu. Autorka samodzielnie projektując wnętrze powinna się zdystansować w moim przekonaniu od zewnętrznej szaty budynku, którego autorem pozostaje inny architekt. Zajmując się jedynie doborem i sposobem ułożenia okładzin ściennych na elewacjach praktycznie nie ma Doktorantka wpływu na samą bryłę budynku.

W celu obiektywnej oceny projektu Pani Jabłońskiej-Pawlaczek należałoby się cofnąć do opisu samej istoty minimalizmu. Autorka w spisie lektur rekomendowanych swoim studentom wymienia książkę „Dom. Krótka historia idei" Witolda Rybczyńskiego, którą później zdaje się pomijać w swojej rozprawie. IX rozdział publikacji Rybczyńskiego zatytułowany „Surowa prostota" bardzo trafnie wyjaśnia całe to zjawisko. Jak dowodzi autor, większość ludzi tęskni za przytulną domowością tradycyjnych wnętrz w ujęciu XIX-wiecznym. Upowszechnienie się prostoty w architekturze XX wieku zawdzięczamy z jednej strony rewolucji niesionej przez narodziny modernizmu, z drugiej odejściu od stylu art deco spowodowanego przez zubożenie społeczeństw wywołane wielkim kryzysem roku 1929, a wreszcie konieczność masowej odbudowy po gigantycznych zniszczeniach, jakie przyniosła II wojna światowa. Jak dowodzi Rybczyński, ludzie w większości przypadków do architektonicznej prostoty zostali zmuszeni z przyczyn ekonomicznych i względów praktycznych.

Minimalizm to styl radykalny. Jego chłód i wyrafinowana powściągliwość jest, w moim odczuciu, doceniana przez niewielką grupę bardziej wyrobionych estetycznie odbiorców. Ludzie, którzy preferują mniej skrajne rozwiązania nie są jednak na niego skazani. Z tego względu zastanawia mnie powód, dla

którego Autorka i właściciele zdecydowali się na stylistyczną odmianę manieryzmu nazywaną przez Panią Jabłońską-Pawlaczek „minimalizmem udomowionym”.

Konkluzja

W moim przekonaniu najsłabszą część przedstawionej do zrecenzowania dokumentacji stanowi portfolio prac projektowych wykonanych przez Doktorantkę w latach 2008-2014. Niepokoją mnie w nim zwłaszcza projekty wnętrz domu przy ul. Baczyńskiego w Oławie oraz mieszkania przy ul. Dolnej w Warszawie.

Patrząc jednak na sprawę z innej strony, sam projekt doktorski jest poprawny. Dom i jego wnętrze zostały zaprojektowane przez Doktorantkę ściśle w oparciu o wytyczne funkcjonalne i estetyczne jego użytkowników z czym trudno polemizować. Zauważyć należy ponadto, że Pani Jabłońska -Pawlaczek opracowała projekt zgodnie z zatwierdzonym przez Radę Wydziału podczas otwarcia przewodu tematem.

Przyjmując założenie, że w konkretnym przypadku wnętrz domu w Rawiczu, można traktować eklektyzm i neostylowość jako oryginalne rozwiązanie problemu w oparciu o opracowanie projektowe, dochodzę do przekonania, że praca spełnia mimo wszystko warunki wymienione w art. 13, ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach i tytułach w zakresie sztuki z późniejszymi poprawkami i wnioskuję o nadanie Pani Joannie Jabłońskiej-Pawlaczek stopnia doktora sztuki.

Radosław Skalski